

DEJAN STOJILJKOVIĆ

SERAFIM

HRONIKE NEMANJE LUKIĆA

■ Laguna ■

Copyright © 2024, Dejan Stojiljković
Copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

Serafimi (grč.: σεραφεῖμ; hebr.: מִיִּרְפָּאִי – užareni, plameni, gorući, ognjeni; oni koji gore neprestanim ognjem) nebeska su bića u hrišćanstvu i judaizmu, šestokrili anđeli najbliži Bogu. Ime su dobili po vatrenoj ljubavi koju gaje prema Tvorcu. Prema nebeskoj jerarhiji Svetog Dionisija Areopagita (gl. 5–9), serafimi zauzimaju prvo mesto u prvom redu, od tri reda po tri lika nebeskih bića.

Sadržaj

Prolog: I. D.	9
1. Srećna nova 1939.	17
2. Mrtve stvari	63
3. Konradov paradoks	89
4. Drvo života	147
5. Neonski bluz	197
Epilog: Kao da je bilo nekad	231
<i>O autoru</i>	239

Prolog

I. D.

Prag,
Čehoslovačka,
januar 1929.

Svetlo je odavno zamrlo sa one strane prozorskog okna, uokvirenog mrkom hrastovinom i tajnama, i kroz njega se sada vidi usnuli stari grad. Tama koja ga pokriva, probodena pokojom zvezdom kao čiodom, podseća na pokrov koji je neko nehajno bacio preko mesta gde su pogubljene vođe protestantske bune. Mesečina što se meša sa hladnim vazduhom koji dolazi sa Vltave daje gradskim fasadama sablasnu notu, i kroz tu noćnu sonatu probija se zvuk astronomskog časovnika, čije srce otkucava poput metronoma, brojeći sate, dane, godišnja doba, mene planeta i položaje sunca, koje je, poput Boga, ove noći skriveno i nevidljivo.

Ali ne za one koji mogu da čuju i broje.

Jedan, dva, tri...

Četiri doba u godini.

Sedam dana u nedelji.

Dvanaest apostola.

Tri stotine Pitagorinih učenika.

I samo jedan život.
Za sve ljude.
Ali ne i za one druge.
Koji imaju dva života.
Jedan za dan, drugi za noć.

U baroknoj atmosferi restorana samo plamen sveća odaje da u njoj ima života. On sablasno obasjava kono-
bara koji korača, lako, nogu pred nogu, noseći kitnjasto
ukrašeni poslužavnik u ruci pokrivenoj belom filcanom
rukavicom. Poput ukletog broda, kelner krstari između
praznih stolova, da bi konačno došao na odredište, separe
pri samom dnu ogromne banket sale, gde dva čoveka sede
i čekaju, kao na poslednjoj večeri ili nekakvoj gozbi u slavu
mrtvog rimskog boga.

Konobar spušta tanjir ispred gospodina u crnom odelu
od engleskog tvida, na čijem reveru je upadljiva zlatna
značka sa insignijama britanskog plemstva, i diskretnim
glasom kaže:

„Za vas, pečena svinjetina sa knedlama.“

Onda spušta tanjir pred čoveka obučenog u malo ele-
gantnije, sivo dvodelno odelo, ispod kog je krvavocrvena
košulja. Da je zagledao malo bolje, konobar bi primetio
kako oči ovog zagonetnog gosta blago sijaju u mraku i
kako na znački koju on nosi na reveru, a koja nije od
zlata, već od srebra, oko kružne osnove koja formira
zupčanik i Sunce, ćiriličnim slovima piše: ZAVOD ZA
ISTRAŽIVANJE ONOSTRANOG KRALJEVINE SRBI-
JE, osn. 1904.

„Za vas... krvavi biftek.“

Uz diskretni naklon, kelner odlazi ostavljajući svoje
tihe goste u polumraku i teškom duvanskom dimu, u

kome se nazire portret arhanđela Mihaila okačen iznad stola za kojim sede.

Nemanja Lukić posmatra komad skoro živog mesa pred sobom, onda otpija malo vina.

„Je li sve spremno?“ , pita.

Čovek koji sedi naspram njega kratko ćuti, a onda klima glavom.

„Da.“

„Pa da počnemo onda.“

Čovek u crnom odelu poče da ređa papire i stvari na sto.

„Ovo je tapija na kuću. Ovo je... novi izvod iz knjige rođenih. Ovo su lična dokumenta, diploma doktora medicine, doktorska disertacija sa Kembridža, vojna knjižica, oficirska iskaznica, ukaz o odlikovanju... Karađorđeva zvezda.“

„Zadržaću staru.“

„Sigurni ste?“

„Da.“

„Vaša veza prema Londonu biće gospodin Vladimir Vauhnik.“

„Odlično.“

Čovek sa zlatnom značkom upitno podiže obrve.

„Poznajte ga?“

„Dugi niz godina.“

„Moji me nisu obavestili o tome.“

„Vaši vam nisu rekli mnogo toga, lorde Hejstingse. Ali to je nebitno. Bitno je da svršimo ovu... proceduru.“

„Vaše kodno ime biće...“

Hejstings pravi kratku pauzu, kao da okleva, kratko zuri u sliku arhanđela Mihaila, koji se nadvija nad Nemanjom, pa oprezno kaže:

„Serafim.“

Nemanja se nagnu preko stola i uze dokumenta, Hejstings primeti kako su prsti na Nemanjinim šakama neobično dugi a nokti na njima neobično oštri, kao da ne pripadaju čoveku, nego nekom mitskom biću iz irskih legendi.

„Vidite... Nas ne zanima ko ste... šta ste vi“, kaže lord Hejstings oprezno, odmeravajući svaku reč kao gutljaj ledene vode. „Dok posao obavljate kako treba. I dok ste lojalni Kruni.“

„Lepo je to čuti“, klima glavom Nemanja.

„Šta da radimo sa porodičnim fotografijama?“

„Uništite ih.“

Hejstings podiže jednu od iskrzanih fotografija sa stola, onu na kojoj su bili Nemanja i njegova pokojna supruga Ana. Morao je nevoljno da prizna sebi, crnokosa lepotica obučena u belo, fotografisana očigledno u neko osunčano prolećno ili jesenje jutro, imala je u sebi dozu aristokratske lepote, nesvojstvenu balkanskim ženama koje je do sada sretao. Čovek uslikan do nje sedi sada sa druge strane stola, nadnet nad krvavim komadom mesa i gleda ga svojim purpurnim očima preko ambisa dubokog bar dve decenije.

„Ovaj čovek na slici...“, oprezno izusti Hejstings.

„Da?“

„To nije vaš otac?“

„Zar je to bitno?“

Nemanja primeti kako mladom obaveštajcu ovaj razgovor postaje sve nelagodniji. Skoro da je mogao da namiriše diskretnu aromu straha kako isparava, poput skupog parfema, ispod lordovskog odela od tvida. Hejstings je bio britanski suzdržan i odmeren, ali neke stvari nisu mogle

da se sakriju tek tako. Postojale su razne vrste strahova, ali strah od nepoznatog je svakako bio primalan i iskonski, njega nisu mogli da sputaju ni engleska hladnokrvnost, ni obuka, ni iskustvo... Pronalazio je svoj put da izađe napolje, kroz kožu, meso ili skupu tkaninu, svejedno je.

„Rečeno mi je da vam prenesem obaveštenje“, nastavi Hejstings oprezno. „Hitler je postavio Hajnriha Himlera na čelo Šučštafela.“*

„Zanimljivo.“

„To znači samo jedno...“

„A to je?“

„Da će, ako nacisti dođu na vlast, njihov fokus u velikoj meri biti na kulturnom.“

„Kad...“

„Molim?“

„Kad dođu na vlast. Nema tu *ako*.“

„Prilično ste sigurni u svojim predviđanjima, gospodine Lukiću.“

„Nisu to predviđanja, lorde... I ja nisam gatara. Samo gledajte.“

„To i radimo.“

„Gledate, ali ne vidite. To je oduvek bio problem sa vama Englezima.“

„A vi... vidite?“

Nemanja se nasmeši, nešto zaiskri u njegovom desnom oku i Hejstingsa iznenada spopade čudna hladnoća, koju

* Nem.: *Schutzstaffel* – Zaštitni odred, poznat po svom akronimu SS, paravojna organizacija pod komandom Nacističke partije ustrojena po principu rasne čistote i ideološkog fanatizma, smatrana je „pretorijanskom stražom“ partije. Hajnrih Himler bio je lider SS-a do njenog raspuštanja 1945, sa porazom Nemačke u Drugom svetskom ratu.

prvo oseti na prstima, da bi mu se, poput zmije, uspela do usana, na kojima su počivale još uvek neizgovorene reči.

„O, u to budite sigurni“, glas Nemanje Lukića imao je zvonku, ledenu rezonancu. „Vidim daleko. I duboko.“

Hejstings zausti da kaže nešto, ali odustade.

Nemanja ga tada pogleda očima u kojima nije bilo ni iskre, ni plamena, već samo tople ljudske znatiželje.

„Imate još neko pitanje?“

Britanski obaveštajac okleva koji tren, a onda kaže:

„Imam. Ali se ne usuđujem da ga postavim.“

Nemanja se nasmeši, ugasi cigaretu u kristalnoj pepeljari i reče:

„Vi ste mudar čovek, lorde Hejstingse.“

1

SREĆNA NOVA 1939.

Beograd,
Kraljevina Jugoslavija,
31. decembar 1938.

Dragutin Stevanović broji pare.

Novčanice se lepe za njegove debele prste poput tek ubranih listova duvana. Ne ostavljaju crni trag, već naprotiv, osećaj mekote i svrhe. To uvek prija, ne brojanje samo po sebi, niti sticanje, ni pohlepa, kako sve to nazivaju zavidljivci i siromasi, već taj osećaj svrhe, da svaka misao, sav napor i trud, svaki potrošen atom snage i minut vremena dobijaju svoje ishodište u tačno određenoj svoti koja može da se prebroji i zašušti među prstima. Nema u toj raboti mesta za Boga i đavola, sluti on, samo za čoveka, jer kada je novac u pitanju – svi su iste vere.

A Dragutin Stevanović, rođeni Nišljija i naturalizovani Beograđanin, gospodin po opredeljenju, trgovac po zanimanju, jeste vernik. I to veliki. O čemu veoma rečito govore izdašne sume u njegovim džepovima i na njegovim bankovnim računima.

Ipak, novac mora da se množi. Prostim deobom ako treba, kao ćelije u ljudskom telu. I kapital mora da raste,

kao što raste dete. Samo što cilj deteta jeste da izraste u čoveka i tom rastu postoji neki prirodni kraj, dok novac raste unedogled i u nepoznato, poput kancera, nije oročen vremenom i čovekovom prirodom, on je savršen u svojoj moći da ga bude sve više. I Dragutin zato voli pare. Jer kada su među njegovim prstima, meke i šuštave, one daju smisao njegovom životu, a kada se taj smisao pretvori u šampanjac, kurve, kuće i automobile, onda on dobija formu koja ne može da umakne nijednom ljudskom oku, ma šta taj čovek mislio o novcu i njegovoj prirodi.

A svi misle uglavnom isto: para nikad dovoljno.

U magacinu mešovite robe, gde se Dragutin uvek sklanja kada treba da se posveti delikatnom poslu brojanja, čuje se muzika sa radija.

Radnik što sedi na hoklici blizu zida, pored naređanih sanduka sa skupim pićem, zaneseno sluša šansonu čija melodija dopire iz zvučne kutije marke filips. Na talasima Radio Beograda, Moris Ševalije je pevao kako će Pariz uvek biti Pariz, a bledunjavi mladić dugih ruku, kojeg je Dragutin našao na pijaci u Mladenovcu i doveo ga da radi za njega, pokušavao je da usne sklopi u nemušt izgovor francuskih reči *Paris sera toujours Paris*, što mu nikako nije uspevalo jer ni maternjim, srpskim jezikom, nije baš suvereno vladao.

„Stevice“, obrati mu se Dragutin.

„Da, gazda?“

„Šta koj' moj slušaš te francuske buzerante?“*

„Kako da ne slušam, gazda?“, reče radnik pa oduševljeno zaključi. „Mi Jugosloveni smo frankofona nacija!“

* Buzerant – homoseksualac, peder; prostak.

„Jesmo, kurac. I ti nisi Jugosloven, Stevane, nego Srbin.“

„Zar to nije sad isto?“

„Šta je isto?“

„Srbi i Jugosloveni?“

„Nije, Stevane, sine... Nije. Ajde ugasi radio. Dekoncentriše me u brojanju.“

„Šta vam radi?“

„Ugasi, kad ti kažem.“

„Oću, gazda.“

Glas francuskog pevača i glumca koga je Dragutin prvi put video na platnu bioskopa *Ruski car* u Nišu, a koji se nalazio u zgradi Rajhovog hotela, podsećao ga je na mladost, bezbrižnu i neopterećenu obavezama i radom. Mladost bez novca. Samim tim i bez mnogih stvari za kojima je žudeo a koje mu taj isti novac sad obezbeđuje. Probao je da se seti koliko je koštala karta za ulaz na projekcije, ali je odagnao to pitanje iz glave jer karte nikada nije plaćao, ni za bioskop, ni za tramvaj, ni za pozorište... Prednost odrastanja u manjem gradu jeste u tome da su ti svi sugrađani skoro pa rođaci i da među njima uvek ima nekog ko će ti kupiti ručak, cigarete ili bioskopsku kartu. Svejedno, bila je to pomalo divlja mladost, koje se sad nerado seća jer niški siromah i šiljokuran iz perspektive sadašnjeg uglednog beogradskog trgovca ne izgleda dovoljno ugledno, zato svojim prestoničkim prijateljima i ortacima govori kako taj mladić nikad nije ni postojao i da je u Nišu, u vreme kada je rintao na depoima železničke stanice za sitnu nadnicu, neki drugi Dragutin Stevanović bio mladi, preduzimljivi čovek u *Fordovoj* limuzini i odelima krojenim po meri. Cenio je da ako mladost nije bila bog zna kakva, može da izmisli drugu, bolju i da se

nje seća, kao sna. A snovi su dobra stvar. Naročito kad se ostvare. I podsećali su na francuske šansone. Pariz će uvek biti Pariz. A Niš će uvek biti Niš. Jedino se Beograd stalno menjao, ćudljiv i nemiran, kao nikad pripitomljena divlja životinja.

Taman kad je završio sa brojanjem i podebeli svežanj zamašćenih novčanica smotao u duboke džepove svojih pantalona, na vratima radnje pojavio se gospodin u crnom odelu i dugom, teškom kaputu. Dragutin ga je odmah prepoznao.

Bio je to gospodin Ivo Andrić, zamenik ministra inostranih dela, doktor nauka i književnik kome se smešila ozbiljna karijera. Doduše, po kuloarima se pričalo da je i ozbiljna švalerčina, ali Dragutin nikad nije pridavao mnogo pažnje ogovaranjima, naročito kada su u pitanju političari bliski prestoničkim centrima moći. Doktor Andrić bio je čovek od poverenja premijera Stojadinovića i to je Dragutinu bilo sasvim dovoljno da na licu razvuče udvorički osmeh i priđe mu kao što prodavac šećerne vune prilazi novoj mušteriji.

„O, kakva čast, kakva čast, doktore, dobro došli u moju skromnu prodavnicu malih čudesa.“

Andrić popravi malo naočare sa debelim staklima, koje je nosio, pa pređe pogledom preko robe koja je stajala izložena na rafovima, od švajcarskih sireva i brazilske kafe do singl malt viskija i čokolade.

„Skromna baš jeste...“, ironično primeti Andrić. „Gospodine Stevanoviću, sudeći po asortimanu kojim ovde raspolazete, vi ste upravo osoba koja bi mogla da mi pomogne.“

„Neko vam je preporučio moju radnju?“

„Da. Major Lukić.“

„Nemanja? Poznajete se?“

„Naravno, krećemo se u istim društvenim krugovima.“

„Pa, jasno... On je karijerni vojnik a vi ste karijerni diplomata.“

„Mislim da je major Lukić malo više od običnog vojnika.“

„Ne grešite u tome, doktore“, namignu Dragutin. „Nimalo. Šta mogu da učinim za vas?“

„Nigde u Beogradu ne mogu da nađem henesi.“

„Koliko vam flaša treba?“

„Biće mi potreban ceo sanduk.“

„Sanduk? E, do mojega...“, promrmlja Dragutin pa se ujede za jezik. „Oprostite.“

Andrić ne reče ništa na ovu prostotu, tih i suzdržan, napravi par koraka kao da se šeta po Kalemegdanu, pa zastade pored police sa knjigama koja se uzdizala odmah pored kutija sa gramofonskim pločama.

„Moram da priznam da je ovo redak prizor“, primeti doktor Andrić. „Bar kada su radnje sa kolonijalnom robom u pitanju.“

„Pa i to je neka kolonizacija, doktore... Mislim, preko knjiga. Zar vaš prijatelj Crnjanski nije onomad napisao negde kako smo postali kolonija strane literature?“

„Miloš ima svoj način gledanja na stvari... a ja svoj.“

Andrić izvuče jednu knjigu sa police i poče da je lista, zatim je vrati nazad i reče:

„Pre jedno pet ili šest godina sam isto ovako u Travniku stajao pred jednom lepom policom sa knjigama. Polica se nalazila u kući bogatog trgovca. Posegnuo sam mahinalno za knjigom u kožnom povezu na čijem hrbatu je bilo zlatotiskano *Volter*. Otvorio sam je i našao se u čudu. Svi listovi su bili prazni.“

„Zaista?“

„Da, da... I ostale knjige su bile takve. Tolstoj, Mopasan, Igo, Servantes... Skup kožni povez, zlatotisk i mnogo prazne hartije. Gazda sve to nije nabavio u knjižari, nego naručio kod nekog veštog knjigovesca.“

„Ah, šta ćete, doktore... I ovde u Beogradu ima dosta takvih skorojevića. Pretplaćuju se na književne časopise pa njima posle lože vurunu, idu u bioskop da grickaju semenke, spavaju na premijerama u pozorištu...“

„A, ne, ne... Ne sudim ja nikom. Vidite, ja u tome ništa ne vidim greh. I prazna hartija je bolja nego nikakva.“

„Ako vi tako kažete...“

„Tom čoveku očigledno nisu bili dovoljni imanje i novac. On je osetio potrebu za još nečim. I odlučio je da bar na taj način zapali sveću Volteru... I ostalima.“

„Mogao je da nabavi prave knjige. I da proba da ih čita.“

„Ponekad je i namera dovoljna.“

„Kao što vam rekoh, ima takvih i ovde. Samo njihova osnovna nakana nije da pale sveću mrtvim piscima, nego da sakriju praziluk što im viri iz dupeta. Da izvinete.“

„Bojim se da vas ne razumem, gospodine Stevanoviću?“

„Ništa, ništa... Ja to tako. Pravim se pametan. Znae, ne ulazi ovde svaki dan takav gospodin kao što ste vi.“

„Gospodin? Eh, dobri moj...“, nasmeši se setno doktor Andrić. „Da ste vi samo imali prilike da sretnete i upoznate Milana Rakića. To je bio gospodin.“

Dragutin priđe mestu gde je sedeo Stevica i poče da razgleda robu spremnu za otpremu, tu spazi jednu od kutija sa konjakom.

„Stevice“, obrati se radniku. „Nama je ostala još jedna kutija henesija. Što mi nisi rekao?“